

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/39/39/96

ZNACZENIE PRAWA I KONSTYTUCJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

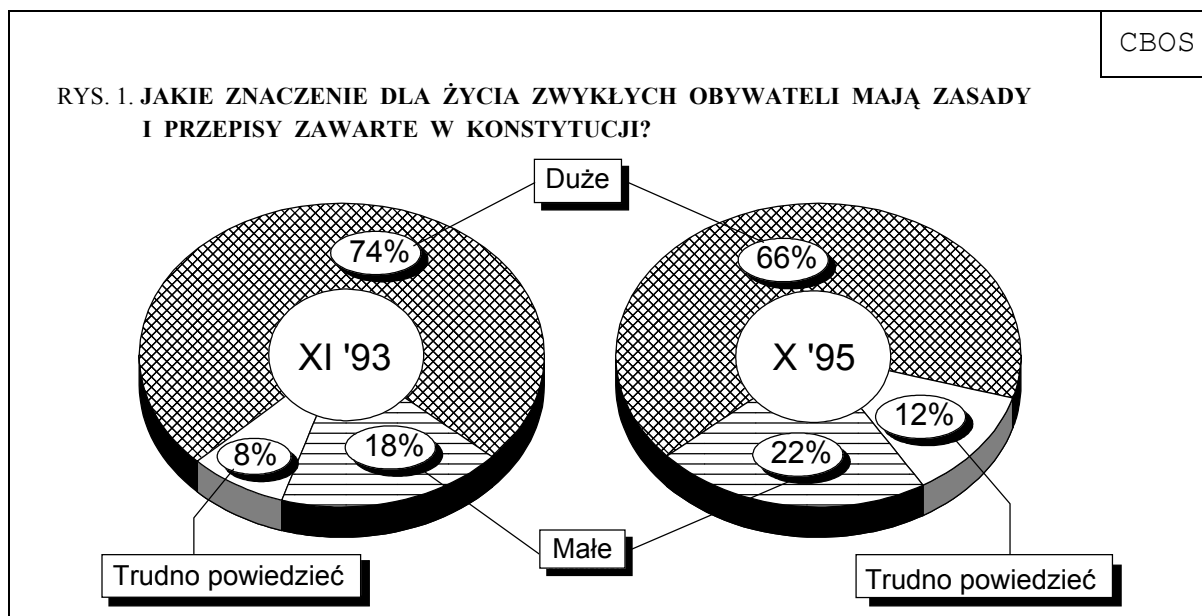
W roku 1993 ponad trzy czwarte ankietowanych (79%) stwierdziło, że bez konstytucji żadne państwo nie może sprawnie działać¹. Jednak prace nad naszą nową ustawą zasadniczą przeciągają się i ciągle nieznanym jest jej ostateczny kształt. Być może skutkiem tego stanu rzeczy jest osłabienie w społeczeństwie przekonania o tym, że konstytucja jest aktem prawnym o dużym znaczeniu, a jego znajomość jest potrzebna każdemu obywatelowi².

KONSTYTUCJA A ZWYKŁY OBYWATEL

Opinię o dużym znaczeniu dla życia zwykłych obywateli postanowień zawartych w konstytucji podzieliła obecnie dwie trzecie respondentów. Dwa lata wcześniej przekonanie takie miało trzy czwarte ankietowanych. Oznacza to, że jakkolwiek w świadomości większości obywateli konstytucja zajmuje wysoką rangę, to jednocześnie w ostatnich latach zmniejszyło się poczucie jej znaczenia. Trudno jednoznacznie zinterpretować odnotowane zjawisko. Być może istotne jest, że obowiązujący obecnie najważniejszy akt prawny w państwie pochodzi z innego systemu ustrojowego, co może podważać społeczne przekonanie o związku ustawy zasadniczej z funkcjonowaniem państwa i prawa na co dzień.

¹ Komunikat CBOS "Ranga konstytucji w świadomości Polaków", marzec '94.

² Badanie „Sprawy Polski i Polaków” (12), 26-29 października '95, reprezentatywna próba losowa dorosłej ludności kraju (N=1281).

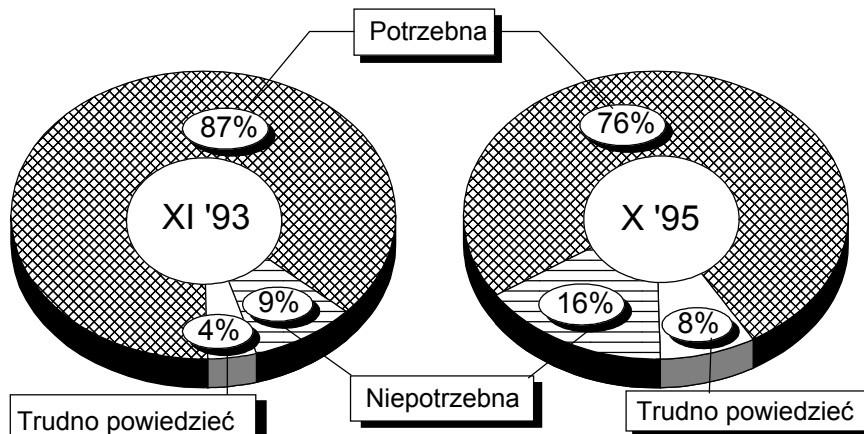
O dużym znaczeniu konstytucji przekonane są przede wszystkim osoby z wykształceniem wyższym (89%), mieszkańcy największych miast (74%), badani w wieku 45-54 lata (73%)³. Inaczej mówiąc, związek ustawy zasadniczej z życiem zwykłych obywateli częściej niż inni postrzegają osoby legitymujące się tymi cechami społecznego położenia, które współwystępują z posiadaniem kompetencji obywatelskich w zakresie funkcjonowania państwa i prawa. Tezę tę potwierdza fakt, że co trzeci ankietowany z najstarszej kategorii wieku, co piąty mieszkaniec wsi i co czwarta osoba z wykształceniem podstawowym nie ma wyrobionego zdania na ten temat.

Postrzeganie znaczenia konstytucji nie wiąże się z deklarowanymi poglądami politycznymi ankietowanych. Sympatycy różnych opcji politycznych w takim samym stopniu zauważają związek ustawy zasadniczej z życiem przeciętnego obywatela. Natomiast osoby o niesprecyzowanych poglądach politycznych częściej niż pozostali nie potrafią zająć stanowiska w tej kwestii (30%).

Zmniejszeniu się przekonania o znaczeniu konstytucji dla życia zwykłych obywateli towarzyszy spadek (o 11 punktów procentowych) odsetka respondentów przekonanych o potrzebie znajomości postanowień zawartych w ustawie zasadniczej, najważniejszą akcie prawnym w państwie.

³ Zob. tabele aneksowe.

RYS. 2. CZY, PANA(I) ZDANIEM, ZNAJOMOŚĆ KONSTYTUCJI JEST ZWYKŁYM OBYWATELOM W OGÓLE POTRZEBNA CZY TEŻ NIE?

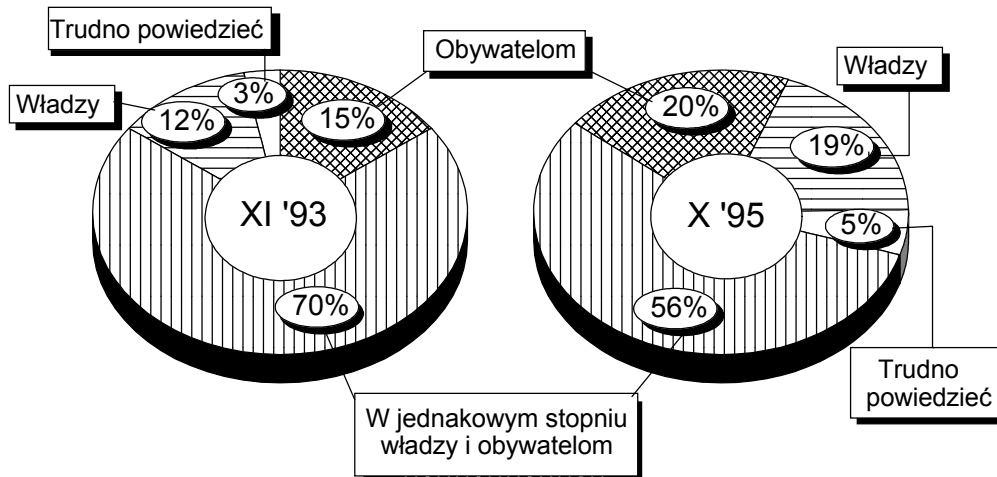

W porównaniu z rokiem 1993 zmalało przekonanie o potrzebie znajomości przepisów zawartych w konstytucji przy jednoczesnym wzroście przeświadczenia, że znajomość ta jest zbędna. Fakt ten zasługuje na uwagę, ponieważ podstawową zasadą demokracji jest możliwość odwołania się do konstytucyjnie zagwarantowanych praw, obowiązków i swobód obywatelskich.

Opinię o konieczności zaznajomienia się z konstytucją najczęściej podzielają te same grupy społeczne, które postrzegają duże znaczenie ustawy zasadniczej dla życia zwykłych obywateli.

Wiele osób uważa konstytucję zarówno za akt prawny istotny dla każdego obywatela, jak i służący władzy, państwu.

RYS. 3. KOMU TAK NAPRAWDĘ KONSTYTUCJA JEST BARDZIEJ POTRZEBNA?

W porównaniu z poprzednim sondażem nieco silniej wzrosło przekonanie, iż konstytucja jest potrzebna władzy niż że niezbędna jest obywatelom. Znacznie mniej osób uważa natomiast, że w jednakowym stopniu jest ona potrzebna i władzy, i obywatelom.

O tym, że konstytucja to akt prawny potrzebny zarówno rządzącym, jak i społeczeństwu, częściej niż pozostali przekonane są osoby z wyższym wykształceniem (65%) oraz inteligencja i kadra kierownicza (67%). Są to te same grupy społeczne, które nadają ustawie zasadniczej duże znaczenie i przywiązują dużą wagę do znajomości zawartych w niej przepisów.

Ci, którzy uważają, że ustawa zasadnicza służy przede wszystkim władzy, to najczęściej prywatni przedsiębiorcy (29%), mieszkańcy wielkich miast (26%) oraz rolnicy (25%). Jako akt prawny bardziej potrzebny zwykłym obywatelom oceniają konstytucję mieszkańcy miast liczących od 21 do 100 tys. ludności (31%), pracownicy fizyczno-umysłowi (30%) oraz uczniowie i studenci (30%).

Miarą faktycznego znaczenia konstytucji są także odpowiedzi na pytanie, w którym badani mieli za zadanie uszeregować okoliczności, jakie posłowie powinni brać pod uwagę przy uchwalaniu nowej ustawy. Wśród nich znalazły się problemy zgodności ustaw z konstytucją oraz demokratyczny udział obywateli w procesie legislacyjnym.

Tabela 1

	Średnia miejsc	
	XI '93	X '95
Opinie większości społeczeństwa	2.2	2.5
Zgodność tej ustawy z konstytucją	2.8	2.7
Sytuacja gospodarcza kraju	2.6	2.7
Opinie prezydenta	4.1	3.7
Opinie związków zawodowych	4.5	4.5
Opinie przedstawicieli państw europejskich w tej sprawie	5.8	5.8
Opinie Kościoła	6.0	5.9

Pierwsze miejsce w tym rankingu zajmuje uwzględnienie opinii większości społeczeństwa. Można to tłumaczyć tym, że ludzie odczuwają potrzebę współuczestniczenia w tworzeniu prawa, które ich dotyczy.

Zgodność ustawy z obowiązującą konstytucją jest w świadomości respondentów drugą pod względem znaczenia okolicznością, która powinna być uwzględniana przy uchwalaniu nowego prawa. Warto zaznaczyć, że dwa lata wcześniej zajmowała ona trzecie miejsce, a jej awans to jedyna zmiana, jaka nastąpiła od tamtego czasu w kolejności uszeregowania na tej skali.

W tabeli 1 przedstawiono średnie miejsc na skali rangowania. Znaczenie zgodności nowej ustawy z konstytucją można pokazać stosując inną miarę: częstość wyboru każdej z hipotetycznych okoliczności procesu legislacyjnego na pierwszym, najważniejszym miejscu.

Tabela 2

Posłowie uchwalając nową ustawę powinni brać pod uwagę wiele różnych okoliczności. Na tych kartkach opisano niektóre z nich. Proszę je ułożyć w taki sposób, by na samej górze znajdowało się to, co posłowie powinni przede wszystkim brać pod uwagę, a na samym dole to, co jest najmniej istotne	
	Rangowanie okoliczności procesu legislacyjnego według przyznania pierwszego, najważniejszego miejsca (w odsetkach)
Zgodność tej ustawy z konstytucją	32
Opinie większości społeczeństwa	31
Sytuacja gospodarcza kraju	22
Opinie prezydenta	8
Opinie Kościoła	2
Opinie związków zawodowych	1
Opinie przedstawicieli państw europejskich w tej sprawie	0
Trudno powiedzieć	3

Co trzeci ankietowany uznał za najważniejszą zgodność nowej ustawy z obowiązującą konstytucją. Taką opinię wyrażają najczęściej osoby z wyższym wykształceniem oraz inteligencja i kadra kierownicza (77%), częściej mieszkańcy dużych miast (51%) niż wsi (20%).

Równie często wskazuje się na uwzględnienie opinii większości społeczeństwa. Zwolennikami takiego poglądu są raczej mieszkańcy wsi (37%) niż dużych miast (17%). Nieco częściej od innych opinię taką wyrażają osoby z wykształceniem podstawowym (39%) oraz rolnicy (39%).

Sytuację gospodarczą kraju jako najważniejszy czynnik w procesie legislacyjnym częściej niż inni wskazują pracownicy fizyczno-umysłowi (39%), robotnicy niewykwalifikowani (34%) oraz bezrobotni (36%).

Liczenie się z autorytetem prezydenta nieco ważniejsze jest dla osób niżej wykształconych, niewykwalifikowanych i najstarszych.

Wszyscy są zgodni co do tego, że pozostałe wymienione czynniki nie powinny mieć decydującego wpływu na procesy legislacyjne.

KONSTYTUCJA A PRZESTRZEGANIE I STABILNOŚĆ PRAWA

Odpowiadając na pytanie otwarte⁴: "Do czego przede wszystkim potrzebna jest konstytucja?" jedna trzecia ankietowanych zwróciła uwagę na jej aspekt prawny. Definiowali oni konstytucję jako podstawowy akt prawny, źródło innych praw. Dla 21% respondentów najistotniejszy był funkcjonalny aspekt konstytucji. Postrzegają oni ustawę zasadniczą jako najważniejszy dokument regulujący funkcjonowanie państwa, system polityczny, podział władz i zakres ich kompetencji.

Blisko 15% badanych określiło konstytucję jako źródło praw i wolności obywateli, a 13% obok praw wymieniło także obowiązki obywateli wobec państwa i władz wobec obywateli. Mniejszy odsetek respondentów zwrócił uwagę przede wszystkim na stabilizacyjne funkcje konstytucji, regulujące sytuację w państwie. Blisko co piąty ankietowany (19%) nie potrafił uzasadnić znaczenia i sensu istnienia konstytucji.

Wysoką rangę ustawy zasadniczej w świadomości społecznej potwierdzają opinie ankietowanych dotyczące hipotetycznego dylematu: czy rząd powinien dochować wierności konstytucji nawet za cenę nierozwiązania jakiegoś ważnego problemu czy przeciwnie - istnieją sytuacje usprawiedliwiające jej łamanie.

Ponad połowa ankietowanych chciałaby, aby rząd postępował zgodnie z konstytucją, nawet za cenę nierozwiązania ważnej kwestii społecznej. W stosunku do roku 1993 odsetek zwolenników bezwzględnej nienaruszalności konstytucji nieco się powiększył.

⁴ Pytanie otwarte pozostawia ankietowanym pełną swobodę odpowiedzi. Kategoryzacja opinii następuje *a posteriori*.

Tabela 3

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, rząd mając ważny i pilny problem społeczny do rozwiązania powinien:	XI '93	X '95
	- próbować rozwiązać ten problem nawet w sposób niezgodny z konstytucją	28
- postępować zgodnie z konstytucją nawet za cenę nierozwiązania ważnego problemu społecznego	48	54
Trudno powiedzieć	24	23

Brak zgody na łamanie przez rząd konstytucji w celu rozwiązywania doraźnych problemów społecznych jest dość zrozumiały ze względu na sam charakter ustawy zasadniczej.

Za przestrzeganiem konstytucji przez rząd, nawet w wyjątkowych sytuacjach, częściej niż inni opowiadają się respondenci, którzy są przekonani o dużym wpływie tego aktu prawnego na życie zwykłych obywateli.

Tabela 4

w procentach

Jakie znaczenie dla życia zwykłych obywateli mają zasady i przepisy zawarte w konstytucji?	Gdyby rząd dla rozwiązania ważnego i pilnego problemu społecznego musiał postąpić niezgodnie z konstytucją, to, Pana(i) zdaniem, powinien:		
	próbować rozwiązać problem nawet w sposób niezgodny z konstytucją	postępować zgodnie z konstytucją nawet za cenę nierozwiązania problemu społecznego	trudno powiedzieć
Duże	22	62	16
Małe	29	46	25
Trudno powiedzieć	17	28	55

Mimo że ponad połowa Polaków nie zaakceptowałaby łamania konstytucji nawet w wyjątkowych sytuacjach, to jednocześnie większość odrzuca możliwość szybkiej jej zmiany. Oznacza to, że dla większości ankietowanych istotna jest nie tylko konieczność bezwzględnego przestrzegania zasad tego najważniejszego aktu prawnego w państwie, ale także jego stabilność i trwałość.

Tabela 5

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem:	XI '93	X '95
	- dla zapobieżenia sytuacjom, w których istniejące prawo utrudnia szybkie rozwiązanie problemów społecznych, powinna istnieć możliwość szybkiej zmiany konstytucji przez Sejm	25
- nie powinno być możliwości szybkiej zmiany konstytucji, gdyż prowadzi to do chaosu w państwie	54	57
Trudno powiedzieć	21	21

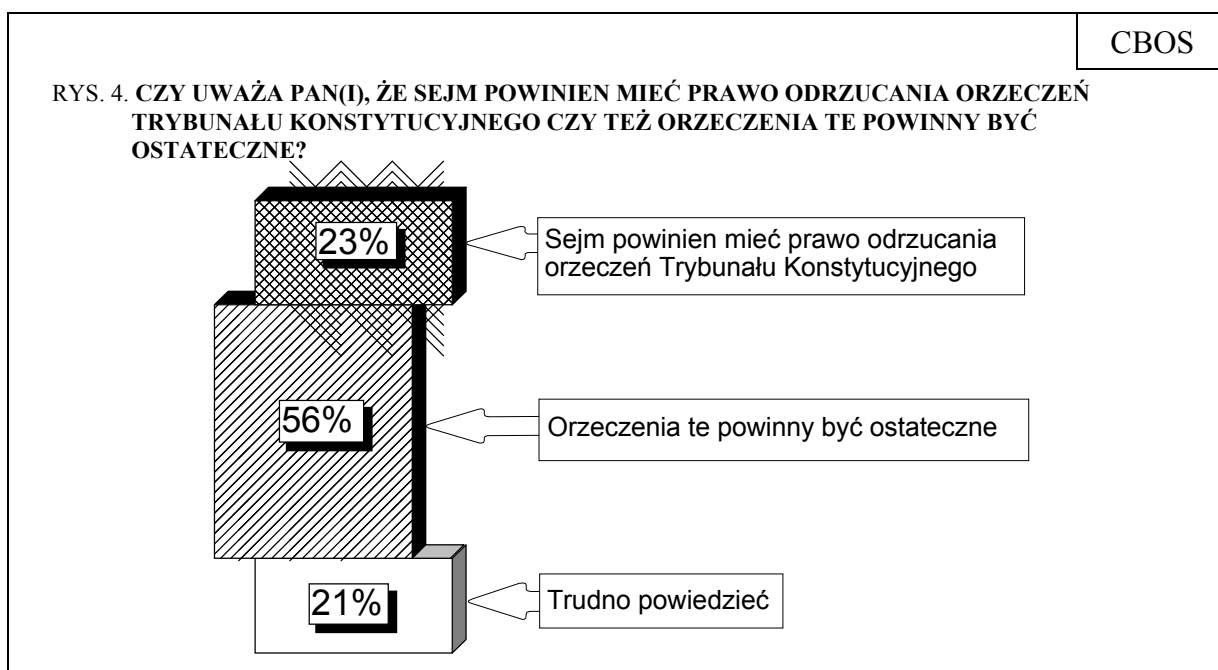
Przedstawiciele różnych grup społecznych mają zbliżone opinie o konieczności nadania cech stabilności ustawie zasadniczej bez względu na okoliczności. Wyjątek stanowią rolnicy oraz osoby najstarsze i niewykształcone, wśród których jest znacznie więcej niż w pozostałych kategoriach badanych osób nie mających wyrobionego zdania w tej sprawie.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

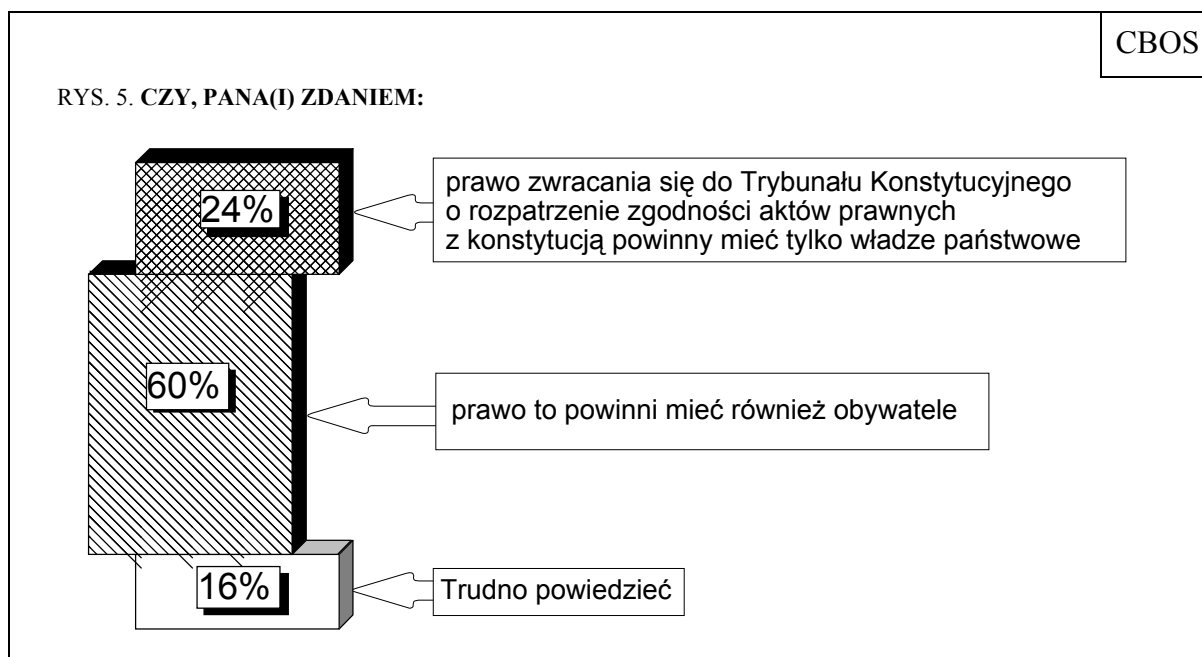
Trybunał Konstytucyjny jest najważniejszą instancją sądowniczą prezentującą wykładnię przepisów i regulacji konstytucyjnych oraz orzekającą o zgodności poszczególnych ustaw czy rozporządzeń z konstytucją. Opinia publiczna oswoiła się już z zaskarżaniem prawomocności różnych ustaw i rozporządzeń do Trybunału Konstytucyjnego. Jakiś czas temu głośna była sprawa zaskarżenia do Trybunału prawomocności obniżenia świadczeń dla pracowników sfery budżetowej. W Trybunale znalazła również finał sprawa waloryzacji rent i emerytur.

Na tym tle pojawił się spór, czy orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego powinny mieć charakter ostateczny czy też raczej powinna istnieć możliwość odrzucenia ich przez parlament.

Ponad połowa ankietowanych opowiada się za ostatecznością orzeczeń Trybunału, co oznacza, że - ich zdaniem - o wprowadzeniu w życie kontrowersyjnej ustawy zaskarżonej do Trybunału powinna decydować jej zgodność z konstytucją. Co piąty obywatel nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie.

Im ankietowani są lepiej wykształceni, tym częściej opowiadają się za ostatecznością i niepodważalnością orzeczeń Trybunału. Najczęściej opinię taką wyrażają przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (78%) oraz prywatnych przedsiębiorców (78%).

Najwyraźniej większość ankietowanych optuje za rozszerzeniem dostępu zwykłego obywatela do najwyższych instancji orzekających zgodność prawa z konstytucją.

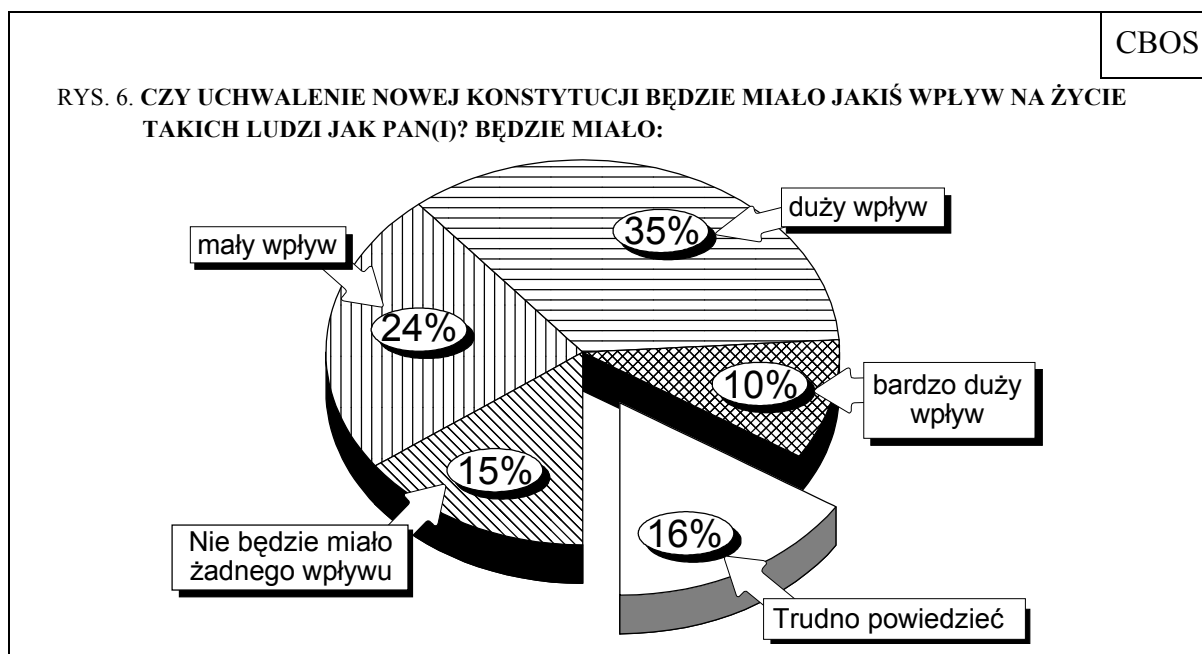
ZNACZENIE NOWEJ KONSTYTUCJI

Większość obywateli (61%) nie podaje w wątpliwość konieczności uchwalenia nowej konstytucji w Polsce. Przekonanie to w ostatnich latach wzrosło⁵. Co piąty ankietowany (22%) stwierdza, że zmiana jest przydatna, ale niekonieczna, a tylko nieliczni (2%) nie widzą potrzeby zmiany ustawy zasadniczej. Co szósty respondent (15%) nie ma wyrobionej opinii w tej kwestii.

⁵ W listopadzie '93 za koniecznością uchwalenia nowej konstytucji optowało 55% ankietowanych, 25% stwierdziło, że nowa konstytucja byłaby przydatna, ale niekonieczna, 8% uznało ją za niepotrzebną, a 12% nie zajęło stanowiska w tej sprawie.

Można przypuszczać, że opowiadanie się za zmianą konstytucji związane jest z postrzeganiem jej jako aktu normatywnego o charakterze ustrojowym. W mniejszym stopniu natomiast zauważa się związek między uchwaleniem nowej ustawy zasadniczej a życiem zwykłych obywateli.

Mniej niż połowa (45%) ankietowanych sądzi, że uchwalenie nowej konstytucji będzie miało duży wpływ na ich życie. Co czwarty określa ten wpływ jako mały, a co siódmy jest zdania, że nowa konstytucja nie będzie miała wcale wpływu na życie zwykłych ludzi.

Dużego wpływu (bardzo duży i duży łącznie) nowej konstytucji na życie osobiste częściej niż inni spodziewają się badani najmłodszy (55%), uczniowie i studenci (54%), osoby o wysokim poziomie wykształcenia (63%) i kwalifikacjach (kadra kierownicza i inteligencja - 61%, pracownicy umysłowi - 58%).

O braku wpływu nowej konstytucji na życie zwykłych obywateli częściej od innych przekonani są rolnicy (27%) i prywatni przedsiębiorcy (22%). Ci ostatni są też jedyną grupą społeczną, w której odsetek osób podzielających opinię o małym wpływie nowej konstytucji na ich życie przewyższa nieco odsetek określających ten wpływ jako duży.

Większość Polaków uznaje konstytucję za akt prawny o dużym znaczeniu dla życia zwykłych obywateli. Jednakże wydaje się, że przeciągające się prace nad nową ustawą zasadniczą wpływają na osłabienie przekonania o doniosłości tego aktu prawnego. Dla coraz szerszego grona obywateli staje się oczywiste, że państwo może funkcjonować w stanie pewnego prowizorium konstytucyjnego.

Jednocześnie większość społeczeństwa opowiada się za dochowaniem wierności konstytucji bez względu na okoliczności, większość też nie zaakceptowałaby zagwarantowania możliwości szybkiej zmiany konstytucji pod naporem problemów społecznych. Oznacza to, że prawo konstytucyjne uznawane jest przez obywateli za wartość nadrzędną nad partykularnymi interesami i doraźnymi problemami społecznymi.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jakie znaczenie dla życia zwykłych obywateli mają zasady i przepisy zawarte w konstytucji?

(%)

	Bardzo duże	Raczej duże	Raczej małe	Bardzo małe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	40	19	3	13	1279
Płeć						
Mężczyźni	28	42	20	3	8	605
Kobiety	24	38	18	3	17	674
Wiek						
do 24 lat	15	51	21	4	9	174
25-34	30	39	18	4	9	230
35-44	28	38	21	5	8	278
45-54	27	46	18	2	8	211
55-64	32	36	17	3	12	181
65 lat i więcej	20	31	17	2	31	205
Miejsce zamieszkania						
Wieś	20	35	21	4	19	475
Miasto do 20 tys.	30	41	17	3	9	149
od 21 do 100 tys.	30	39	18	4	9	252
101-500 tys.	25	48	17	3	7	263
501 tys. i więcej mieszk.	33	41	16	1	9	133
Region						
Północny	26	45	12	2	15	130
Zachodni	30	43	14	4	9	160
Środkowo-zachodni	25	41	20	3	11	187
Środkowy	24	37	18	2	19	243
Wschodni	28	30	22	4	16	139
Południowo-wschodni	30	42	16	3	10	201
Południowo-zachodni	20	41	25	5	9	218
Wykształcenie						
Podstawowe	18	33	22	4	24	433
Zasadnicze zawodowe	21	45	20	4	10	351
Średnie	31	45	16	2	5	391
Wyższe	55	34	9	1	1	104
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	49	34	15	0	2	75
Prac. umysł. niż. szczebla	45	37	13	1	4	105
Pracownicy fiz.- umysł.	24	43	16	10	7	62
Robotnicy wykwalifikowani	18	49	22	5	6	168
Robotnicy niewykwalifik.	23	38	27	2	10	53
Rolnicy	20	31	26	6	16	91
Prywatni przedsiębiorcy	24	44	13	3	15	65
Bierni zawodowo						
Renciści	22	34	19	2	23	165
Emeryci	26	38	15	2	20	251
Uczniowie i studenci	12	61	14	5	7	62
Bezrobotni	23	45	22	2	8	96
Gospodynie domowe i inni	24	35	23	3	14	82
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	43	38	14	1	4	140
Sektor państwowy	31	41	15	8	6	146
Sektor prywatny	22	43	21	3	11	243
Spółdzielczość	5	53	41	0	0	9
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 125 zł	22	36	19	5	18	201
125 - 199	24	39	22	5	10	211
200 - 274	27	38	17	2	15	317
275 - 324	23	41	23	3	10	162
325 i powyżej	33	42	15	2	8	311
Ocena własnych war. mater.						
Złe	27	36	20	3	14	519
Średnie	24	42	18	3	13	533
Dobre	27	43	18	4	8	228
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	22	36	13	3	26	89
Raz w tygodniu	24	42	18	3	13	749
Kilka razy w roku	30	35	22	3	9	344
W ogóle nie uczestniczy	30	44	13	5	8	97
Poglądy polityczne						
Lewica	33	39	20	2	7	229
Centrum	30	43	19	3	5	308
Prawica	27	46	17	3	7	415
Trudno powiedzieć	15	31	18	6	30	327

Tabela 2. Czy znajomość konstytucji jest zwykłym obywatelom w ogóle potrzebna czy też nie? (%)

	Zdecyd. potrzebna	Raczej potrzebna	Raczej niepotrz.	Zdecyd. niepotrz.	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	46	14	2	8	1281
Płeć						
Mężczyźni	33	45	15	2	5	606
Kobiety	27	47	14	3	10	675
Wiek						
do 24 lat	28	50	16	3	3	174
25-34	28	52	13	1	5	230
35-44	28	49	16	3	5	279
45-54	32	46	16	3	3	211
55-64	41	36	12	3	8	181
65 lat i więcej	24	40	10	2	23	205
Miejsce zamieszkania						
Wieś	24	46	15	3	13	477
Miasto do 20 tys.	34	46	14	1	4	149
od 21 do 100 tys.	28	53	14	1	4	252
101-500 tys.	33	44	13	3	6	263
501 tys. i więcej mieszk.	44	37	14	1	4	133
Region						
Północny	36	44	13	1	7	130
Zachodni	31	41	14	6	8	160
Środkowozachodni	35	46	13	1	6	188
Środkowy	30	43	14	4	10	243
Wschodni	32	43	14	0	11	139
Południowo-wschodni	29	51	14	4	7	201
Południowo-zachodni	21	52	16	4	7	218
Wykształcenie						
Podstawowe	21	43	16	3	17	435
Zasadnicze zawodowe	26	52	15	1	6	351
Średnie	37	45	13	3	1	391
Wyższe	50	44	5	1	1	104
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	37	52	9	1	0	75
Prac. umysł. niż. szczebla	46	41	6	5	2	105
Pracownicy fiz.- umysł.	33	39	24	2	3	62
Robotnicy wykwalifikowani	26	53	16	2	3	168
Robotnicy niewykwalifik.	32	45	16	0	8	54
Rolnicy	16	49	21	3	11	92
Prywatni przedsiębiorcy	25	49	14	3	10	65
Bierni zawodowo						
Renciści	24	46	11	2	18	165
Emeryci	34	39	11	3	13	251
Uczniowie i studenci	26	51	20	0	3	62
Bezrobotni	35	49	13	2	1	96
Gospodynie domowe i inni	24	47	19	2	7	82
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	42	46	8	3	2	140
Sektor państwowy	35	42	14	4	4	146
Sektor prywatny	25	52	17	1	5	244
Spółdzielczość	0	74	26	0	0	9
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 125 zł	21	53	13	3	10	202
125 - 199	30	49	14	2	5	211
200 - 274	32	42	11	4	10	317
275 - 324	29	43	19	1	8	162
325 i powyżej	34	46	15	2	4	311
Ocena własnych war. mater.						
Złe	34	43	11	2	9	520
Średnie	27	46	17	3	8	533
Dobre	27	54	13	2	4	228
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	26	49	8	1	16	89
Raz w tygodniu	28	47	14	2	9	749
Kilka razy w roku	33	44	15	3	4	344
W ogóle nie uczestniczy	36	40	14	5	5	97
Poglądy polityczne						
Lewica	34	45	15	2	4	230
Centrum	33	48	15	2	3	309
Prawica	34	49	11	1	5	415
Trudno powiedzieć	18	42	17	6	18	327

Tabela 3. Gdyby rząd dla rozwiązania ważnego i pilnego problemu społecznego musiał postąpić niezgodnie z konstytucją, to powinien: 1 - próbować rozwiązać problem nawet w sposób niezgodny z konstytucją; 2 - postępować zgodnie z konstytucją nawet za cenę nierozwiązania ważnego problemu społecznego

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	54	23	1280
Płeć				
Mężczyźni	22	61	18	606
Kobiety	24	49	28	674
Wiek				
do 24 lat	27	53	20	174
25-34	28	55	17	230
35-44	23	55	22	279
45-54	28	57	16	211
55-64	14	64	21	181
65 lat i więcej	15	42	43	205
Miejsce zamieszkania				
Wieś	21	48	31	477
Miasto do 20 tys.	28	57	15	148
od 21 do 100 tys.	23	53	25	252
101-500 tys.	21	63	15	263
501 tys. i więcej mieszk.	24	59	17	133
Region				
Północny	28	57	16	130
Zachodni	17	58	25	160
Środkowo-zachodni	23	60	16	188
Środkowy	21	49	30	243
Wschodni	23	38	38	139
Południowo-wschodni	23	58	18	201
Południowo-zachodni	24	57	19	218
Wykształcenie				
Podstawowe	19	45	36	434
Zasadnicze zawodowe	24	58	17	351
Średnie	26	58	16	391
Wyższe	20	67	13	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	25	62	13	75
Prac.umysł.niż.szczębla	32	48	20	105
Pracownicy fiz.- umysł.	28	50	22	62
Robotnicy wykwalifikowani	26	62	12	168
Robotnicy niewykwalifik.	31	48	21	54
Rolnicy	14	46	40	92
Prywatni przedsiębiorcy	23	65	13	65
Bierni zawodowo				
Renciści	18	49	33	165
Emeryci	17	55	29	251
Uczniowie i studenci	29	55	16	62
Bezrobotni	30	56	14	96
Gospodynie domowe i inni	16	55	28	82
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	28	57	15	140
Sektor państwowy	30	48	22	146
Sektor prywatny	23	64	14	244
Spółdzielczość	33	47	20	9
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	19	56	25	202
125 - 199	26	52	22	211
200 - 274	23	50	27	317
275 - 324	22	55	23	162
325 i powyżej	24	61	15	311
Ocena własnych war. mater.				
Złe	22	54	24	519
Średnie	22	54	25	533
Dobre	27	56	18	228
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	19	46	35	89
Raz w tygodniu	19	56	25	749
Kilka razy w roku	30	54	16	344
W ogóle nie uczestniczy	28	49	23	97
Poglądy polityczne				
Lewica	30	55	14	230
Centrum	22	63	15	309
Prawica	22	60	19	415
Trudno powiedzieć	19	39	42	326

Tabela 4. Czy Sejm powinien mieć prawo odrzucania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego czy też orzeczenia te powinny być ostateczne?
1 - Sejm powinien mieć prawo odrzucania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego; 2 - Orzeczenia te powinny być ostateczne (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	56	21	1280
Płeć				
Mężczyźni	28	60	12	606
Kobiety	20	52	29	674
Wiek				
do 24 lat	31	51	18	174
25-34	27	59	13	230
35-44	25	56	18	279
45-54	20	63	16	211
55-64	19	61	20	181
65 lat i więcej	16	42	42	205
Miejsce zamieszkania				
Wieś	24	48	29	477
Miasto do 20 tys.	20	61	18	148
od 21 do 100 tys.	23	61	16	252
101-500 tys.	28	58	14	263
501 tys. i więcej mieszk.	18	63	19	133
Region				
Północny	21	66	12	130
Zachodni	17	60	23	160
Środkowozachodni	27	49	23	188
Środkowy	18	51	31	243
Wschodni	20	54	26	139
Południowo-wschodni	25	58	18	201
Południowo-zachodni	32	56	12	218
Wykształcenie				
Podstawowe	20	42	38	434
Zasadnicze zawodowe	27	58	15	351
Średnie	27	60	12	391
Wyższe	12	85	3	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	14	78	8	75
Prac.umysł.niż.szczebła	27	61	12	105
Pracownicy fiz.- umysł.	28	51	21	62
Robotnicy wykwalifikowani	33	56	11	168
Robotnicy niewykwalifik.	21	56	23	54
Rolnicy	22	42	37	92
Prywatni przedsiębiorcy	14	78	8	65
Bierni zawodowo				
Renciści	15	50	35	165
Emeryci	20	54	26	251
Uczniowie i studenci	35	59	6	62
Bezrobotni	30	48	22	96
Gospodynie domowe i inni	29	47	23	82
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	20	65	15	140
Sektor państwowy	26	61	14	146
Sektor prywatny	26	62	12	244
Spółdzielczość	47	53	0	9
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	27	47	25	202
125 - 199	27	52	21	211
200 - 274	25	54	21	317
275 - 324	22	59	18	162
325 i powyżej	20	64	17	311
Ocena własnych war. mater.				
Złe	23	52	25	519
Średnie	24	56	20	533
Dobre	22	62	15	228
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	18	49	33	89
Raz w tygodniu	22	57	22	749
Kilka razy w roku	27	55	18	344
W ogóle nie uczestniczy	31	54	15	97
Poglądy polityczne				
Lewica	28	59	12	230
Centrum	26	60	13	309
Prawica	21	65	14	415
Trudno powiedzieć	21	36	43	326

Tabela 5. Czy uchwalenie nowej konstytucji będzie miało jakiś wpływ na życie ludzi, takich jak Pan(i) czy też nie? 1 - Będzie miało bardzo duży i duży wpływ; 2 - Będzie miało mały wpływ; 3 - Nie będzie miało żadnego wpływu (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	45	24	15	16	1281
Płeć					
Mężczyźni	51	22	15	12	606
Kobiety	40	26	14	20	675
Wiek					
do 24 lat	55	25	9	10	174
25-34	44	30	15	11	230
35-44	45	30	14	11	279
45-54	48	22	16	14	211
55-64	48	21	15	17	181
65 lat i więcej	32	13	18	37	205
Miejsce zamieszkania					
Wieś	39	21	18	21	477
Miasto do 20 tys.	49	26	14	11	149
od 21 do 100 tys.	48	24	13	16	252
101-500 tys.	47	28	15	11	263
501 tys. i więcej mieszk.	52	24	7	17	133
Region					
Północny	49	25	15	12	130
Zachodni	52	18	17	14	160
Środkowo-zachodni	39	29	15	17	188
Środkowy	45	20	12	23	243
Wschodni	35	27	15	23	139
Południowo-wschodni	52	23	9	17	201
Południowo-zachodni	43	27	20	9	218
Wykształcenie					
Podstawowe	35	18	18	30	435
Zasadnicze zawodowe	48	25	14	12	351
Średnie	49	30	12	9	391
Wyższe	63	21	13	3	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	61	19	16	5	75
Prac. umysł. niż. szczebla	58	30	8	4	105
Pracownicy fiz.- umysł.	51	20	18	11	62
Robotnicy wykwalifikowani	50	24	13	12	168
Robotnicy niewykwalifik.	46	23	15	17	54
Rolnicy	31	19	27	23	92
Prywatni przedsiębiorcy	35	37	22	6	65
Bierni zawodowo					
Renciści	43	18	11	28	165
Emeryci	37	21	18	25	251
Uczniowie i studenci	54	35	2	10	62
Bezrobotni	44	27	11	19	96
Gospodynie domowe i inni	48	28	13	12	82
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	60	24	11	5	140
Sektor państwowy	49	25	13	12	146
Sektor prywatny	47	26	16	10	244
Spółdzielczość	37	37	26	0	9
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 125 zł	42	21	16	21	202
125 - 199	41	28	12	19	211
200 - 274	45	22	16	17	317
275 - 324	47	21	15	18	162
325 i powyżej	48	29	13	10	311
Ocena własnych war. mater.					
Złe	46	20	15	20	520
Średnie	44	24	16	16	533
Dobre	46	33	11	9	228
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	46	25	10	19	89
Raz w tygodniu	43	24	16	17	749
Kilka razy w roku	46	26	13	14	344
W ogóle nie uczestniczy	54	15	16	15	97
Poglądy polityczne					
Lewica	50	24	15	10	230
Centrum	45	30	12	14	309
Prawica	54	26	10	10	415
Trudno powiedzieć	30	15	23	32	327